

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนบนพื้นที่สูง 27 ชุมชน ใน 5 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย น่าน แม่ฮ่องสอน และกาญจนบุรี มีเป้าหมายเพื่อให้แหล่งอาหาร สมุนไพร และพลังงานในท้องถิ่นและปาริชาติ ได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์เพื่อการใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนบนพื้นที่สูง โดยกระบวนการวิจัยประกอบด้วย (1) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร (Food bank) และความหลากหลายทางชีวภาพสำหรับใช้ประโยชน์ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (2) การศึกษาและพัฒนาแหล่งเรียนรู้การฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน (3) ศึกษาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้จากการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (4) ส่งเสริมองค์ความรู้และสรุปบทเรียนสำหรับสร้างต้นแบบกระบวนการฟื้นฟูและอนุรักษ์แหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพโดยกระบวนการมีส่วนร่วม ผลการศึกษาสรุปดังนี้ (1) มีการรวบรวมและเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นต่อเนื่องใน 27 ชุมชน จำนวน 890 ชนิด และปลูกฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งอาหาร และสมุนไพรในชุมชนและปาริชาติ จำนวน 103 ชนิด ใน 20 ชุมชน พื้นที่รวม 150 ไร่ (2) พัฒนาแหล่งเรียนรู้ด้านการฟื้นฟูพืชท้องถิ่น โดยร่วมกับชุมชนจัดทำแปลงรวบรวมพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่น ทำป้ายสื่อความหมาย เส้นทางเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 10 แห่ง และพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกับโรงเรียน 8 แห่ง (3) วิเคราะห์ด้านคุณภาพทางเคมีและความปลอดภัยจากการปนเปื้อนเชื้อจุลินทรีย์ สารหนู โลหะหนัก และสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับพันธุ์ท้องถิ่น 3 สายพันธุ์ และวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการของพืชท้องถิ่น 3 ชนิด และสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชน 6 กลุ่ม สมาชิก 40 คน โดยมีรายได้จากการขยายพันธุ์ การปลูก และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชท้องถิ่น รวม 167,370 บาท และ (4) ส่งเสริมข้อมูลและจัดจำแนกพืชท้องถิ่นที่มีการใช้ประโยชน์ใน 41 ชุมชน 8 ชนิด ได้เป็น 5 กลุ่ม รวม 1,262 ชนิด ประกอบด้วย พืชอาหาร 680 ชนิด สมุนไพร 669 ชนิด พืชให้สีย้อมธรรมชาติ 36 ชนิด พืชพิษ 48 ชนิด และใช้สอยอื่นๆ 398 ชนิด ตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูล และนำเข้าในระบบฐานข้อมูล Highland E-Herbarium จำนวน 613 ชนิด 182 วงศ์